

Kadirova Zarina

KIUT Samarqand filiali

Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim metodikasi

kafedrasi o'qituvchisi

kadirovazarina521@gmail.com

SAN'AT ASARLARINI IDROK ETISH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING XORIJIY TAJRIBALARI VA ULARNI MILLIY TA'LIM TIZIMIGA INTEGRATSIYALASH IMKONIYATLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarda san'at asarlarini idrok etish kompetensiyalarini rivojlantirishda xorijiy tajribalar asosan shaxsga yo'naltirilgan yondashuv bo'lib, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish (guruhli va individual ishlash), fanlararo integratsiya (badiiy, estetik, tanqidiy fikrlashni o'stirish)ni, o'z ichiga oladi; bularni O'zbekiston ta'lim tizimiga integratsiyalash esa raqamli vositalar, yangi metodlar orqali o'quvchilarda ijodiy tahlil, tanqidiy baholash va hayot davomida o'rganish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan. San'at ta'limi individual ijodkorlik, estetik idrok, hamdardlik va muloqot qobiliyatlarini rivojlantiradigan ko'p qirrali jarayonni o'z ichiga oladi. Tasviriy va eshitish san'ati kabi turli san'at yo'nalishlari orqali shaxslarning madaniy rivojlanishi va o'ziga xos fikrlash qobiliyatlari qo'llab-quvvatlanadi.

Kalit so'zlar: badiiy ta'lim, tasviriy san'at, musiqa, musiqa ta'limi, xorijiy tajriba, integratsiya, kreativlik.

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ КОМПЕТЕНЦИИ ВОСПРИЯТИЯ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИСКУССТВА И ВОЗМОЖНОСТИ ИХ ИНТЕГРАЦИИ В НАЦИОНАЛЬНУЮ СИСТЕМУ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В данной статье рассматривается тот факт, что зарубежный опыт развития компетенций будущих учителей в восприятии произведений искусства в основном ориентирован на личность, включая использование информационно-коммуникационных технологий (групповая и индивидуальная работа), междисциплинарную интеграцию (развитие художественного, эстетического, критического мышления); их интеграция в узбекскую систему образования направлена на развитие у учащихся навыков творческого анализа, критической оценки и обучения на протяжении всей жизни с помощью цифровых инструментов и новых методов. Художественное образование включает в себя многогранный процесс, развивающий индивидуальное творчество, эстетическое восприятие, эмпатию и коммуникативные навыки. Различные виды искусства, такие как изобразительное и слуховое искусство, способствуют культурному развитию личности и ее уникальных мыслительных способностей.

Ключевые слова: художественное образование, изобразительное искусство, музыка, музыкальное образование, зарубежный опыт, интеграция, творчество.

FOREIGN EXPERIENCES IN DEVELOPING THE COMPETENCE OF UNDERSTANDING WORKS OF ART AND THE POSSIBILITIES OF INTEGRATING THEM INTO THE NATIONAL EDUCATION SYSTEM

Annotation. This article discusses the fact that foreign experiences in developing the competencies of future teachers to perceive works of art are mainly person-oriented approaches, including the use of information and communication technologies (group and individual work), interdisciplinary integration (cultivation of artistic, aesthetic, critical thinking); their integration into the Uzbek education system is aimed at developing students' skills of creative analysis, critical

evaluation and lifelong learning through digital tools and new methods. Art education includes a multifaceted process that develops individual creativity, aesthetic perception, empathy and communication skills. Various art forms, such as visual and auditory arts, support the cultural development of individuals and their unique thinking skills.

Key words: art education, visual arts, music, music education, foreign experience, integration, creativity.

Biror millatning badiiy ta'limi asoslarini o'rganayotganda, uning tarixidan mustaqil fikrlash qiyinligini inkor etib bo'lmaydi. Turli davrlar va davrlarda san'atga turli ma'nolar va rollar berilgan bo'lsa-da, jamiyatlarning tarixi ularning badiiy tarixi bilan parallel ravishda rivojlanadi, deyish mumkin. "San'at rivojlanayotgan tsivilizatsiyalar bilan parallel ravishda amalga oshiradigan eng muhim vazifalardan biri "ta'lim"dir. Shuni yodda tutish kerakki, tez o'zgarib borayotgan dunyoda ta'lim ham parallel ravishda rivojlanib boradi. Tarix davomida ta'lim dunyosidagi o'zgarishlar ko'lami, usuli va funktsiyasi jihatidan shakllangan. Bu o'zgarishlar vaqt o'tishi bilan o'zgarib, darsga, o'qituvchiga va yaqinda talabaga yo'naltirilgan tarzda amalga oshirilmoqda. Bunga chet el davlatlari "San'at ta'limi"ning tarixini misol qilib keltirsak bo'ladi.

"San'at insoniyat tarixining har bir bosqichida mavjud bo'lgan va his-tuyg'ular va fikrlarning estetik taqdimotida muhim o'rin tutgan" (Dinçeli, 2017, 587-bet). San'at tarixi haqida o'qimaganlar insoniyat tarixini to'liq tushunmaydilar va to'liq bo'lmagan tarzda talqin qiladilar. Asrlar oldin g'or devorlarida tasvirlashga uringan hayvon va inson shakllari bizning davrimizga qadar yetib kelgan. Dizaynning shakllanishi va rivojlanishi shaxsning o'zligi ongida bir butunlikni shakllantirish orqali o'z rivojlanishini davom ettirdi. San'at doimiy harakatda. Rassomlar o'z mavjudligini anglagan hayotning kimsasiz izlariga ergashib, ular o'z yo'nalishlarini yangi kashfiyotlar sari burishadi. Muayyan jarayonlar doirasida turli rassomlar o'z uslublari va yondashuvlari bilan birlashadilar va guruhlar o'z-o'zidan shakllanadi. Bu rassomlar o'z uslublari, yondashuvlari, fikrlari, g'oyalari va badiiy harakatlari bilan yangi harakatlarni kashf etadilar va yaratadilar.

Aristotelning so'zlariga ko'ra, "San'at - bu to'g'ri fikrlash orqali narsalarni yaratish qobiliyatidir". Bu qobiliyat ta'limni to'g'ri tushunish bilan o'qitilgan rassomlar tomonidan yaratilgan san'at asarlarida ta'minlanadi. San'at va dizayn hayotimizning har bir jabhasida mavjud bo'lgan. Atrofimizga nazar tashlasak, har bir mahsulot, san'at asari, ular foydalanadigan materiallar, kiyim-kechak, mebel, vilka, pichoq, gilam va boshqalar turli xil san'at shakllaridan foydalangan holda individual ishlab chiqarish va iste'molda faol rol o'ynaydi. Bularning barchasi ma'lum vaqt oralig'ida turli texnikalarni qo'llash orqali ishlab chiqilgan, loyihalashtirilgan va olingan san'at asarlaridir. Grafik san'atning rassomlik bilan aloqasi va idrok o'lchami. "San'at asari odamlarda go'zal tuyg'ularni uyg'otadigan va tomoshabinlar o'rtasida rishtalar yaratadigan estetik obyektlardan iborat.

Turkiyadagi umumiy ta'lim doirasidagi "San'at ta'limi" tarixiy jarayoniga oid topilmalarga nazar tashlasak, turklar tasviriy san'at va ularning ta'limiga Markaziy Osiyoda ilk bor paydo bo'lgan asrlardan tortib Respublika davrigacha ahamiyat berganliklari ko'rinadi. "Badiiy ta'lim an'anaviy rasm chizish texnikasidan rivojlandi. Bugungi kunda u shaxslarning psixologik va ijtimoiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydigan ko'p qirrali vositaga aylandi. Bolalarning ijodkorligi ularning tasavvurini rag'batlantiradigan mavzular va rasmlar orqali rivojlantirilsa-da, san'at shaxslarning ruhiy holatini tushunish uchun ham ishlatilishi mumkin. Estetik sezgirlikni oshiradigan va shaxslarning asl fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradigan badiiy ta'lim shaxslarning intellektual va madaniy to'planishini ham mustahkamlaydigan ta'lim yondashuvi sifatida muhim ahamiyat kasb etmoqda (Bilirdönmez va Karabulut, 2016:345-34).

Platon "san'at asarlarini tabiiy obyektlarning taqlidi sifatida ko'radi" (Arslan, 2020, 291-bet). Mimesis nazariyasi san'at sohasidagi eng qadimgi nazariyadir. U mavjudotlarni ular qanday bo'lsa, shundayligicha aks ettirish tamoyiliga asoslanadi. "Aristotelning fikricha, she'riyat faqat tabiiy kayfiyatga ega bo'lganlarga xosdir. Epik she'riyatda ham, xuddi fojia singari, u boshi, o'rtasi va oxiriga ega bo'lgan va ichki yaxlitlikka ega izchil tuzilishga ega bo'lgan yagona

harakatdan iborat bo'lishi kerak. Rassom singari, shoir ham taqlidchidir. She'riyat, rasm, fojia, komediya va epik she'riyat kabi barcha san'atlar "Mimesis"dan kelib chiqqan" (Bozkurt, 2020, 129-bet).

AQSh va Yevropa mamlakatlari tajribasi

AQSh va Yevropa davlatlarida san'at ta'limi kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etiladi. O'quvchilar san'at asarlarini faqat tomoshabin sifatida emas, balki faol tahlilchi sifatida o'rganadilar. Muzey pedagogikasi, loyiha asosida ta'lim, interfaol muhokamalar ushbu jarayonning asosiy elementlari hisoblanadi.

Yaponiya va Janubiy Koreya tajribasi

Ushbu mamlakatlarda san'at ta'limi milliy qadriyatlar va an'analar bilan uyg'unlashtirilgan. O'quvchilar an'anaviy san'at namunalari orqali estetik idrokni rivojlantiradilar. Kuzatish, taqlid va ijodiy qayta ishlash metodlari keng qo'llaniladi.

UNESCO va xalqaro dasturlar

UNESCO tomonidan ilgari surilgan "Arts Education" konsepsiyasi san'atni shaxsni har tomonlama rivojlantiruvchi vosita sifatida talqin etadi. Ushbu yondashuvda san'at asarlarini idrok etish madaniy ong va tolerantlikni shakllantirish omili sifatida baholanadi.

Xorijiy tajribalarni milliy ta'lim tizimiga integratsiyalash jarayonida quyidagi yo'nalishlar muhim ahamiyat kasb etadi:

- san'at fanlarini boshqa fanlar bilan integratsiyalash;
- loyiha va ijodiy faoliyatga asoslangan darslarni tashkil etish;
- raqamli texnologiyalar va multimedia vositalaridan foydalanish;
- o'qituvchilarning san'at pedagogikasi bo'yicha malakasini oshirish.

Milliy san'at merosini chuqur o'rganish va uni zamonaviy metodlar bilan uyg'unlashtirish san'at asarlarini idrok etish kompetensiyasini samarali rivojlantirishga xizmat qiladi.

San'at asarlarini idrok etish kompetensiyasini rivojlantirish xorijiy ta'lim tizimlarida samarali metodlar asosida amalga oshirilmoqda. Ushbu tajribalarni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish orqali o'quvchilarning estetik tafakkuri, ijodiy fikrlashi va madaniy ongini yuksaltirish mumkin. Bu esa zamonaviy, har tomonlama rivojlangan shaxsni shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Abdurahmanov M. (2021). Milliy ta'lim tizimida san'at ta'limining o'rni va istiqbollari. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi nashriyoti.
2. Bakhritdinov S. (2019). Estetik tarbiya va san'at asarlarini idrok etish kompetensiyasi. Ilmiy jurnal "Pedagogika va Innovatsiya", 4(12), 45–53.
3. UNESCO. (2010). Road Map for Arts Education: Building Creative Capacities for the 21st Century. Paris: UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000184145>
4. World Alliance for Arts Education (WAAE). (2018). Learning through Art: Lessons for the 21st Century. https://www.waae.online/uploads/1/2/9/2/129270960/final_waae_unesco_survey_18_05.pdf
5. Eisner, E. W. (2002). The Arts and the Creation of Mind. Yale University Press.
6. Hetland, L., Winner, E., Veenema, S., & Sheridan, K. M. (2007). Studio Thinking: The Real Benefits of Visual Arts Education. Teachers College Press.